

ОКАЗИОНАЛНОТО СЛОВОТВОРЧЕСТВО В ПУБЛИЦИСТИЧНИ СТАТИИ ОТ МАРТИН КАРБОВСКИ¹

доц. д-р **Веселина Ватева**
Бургаски свободен университет

THE OCCASIONAL WORD COINAGE IN JOURNALISTIC ARTICLES BY MARTIN KARBOVSKI

Assoc. Prof. Veselina Vateva, PhD
Burgas Free University

РЕЗЮМЕ: В статията се разглеждат казионализмите в публицистични статии от Мартин Карбовски. Анализира се словообразователният начин, по който са създадени – по-рядко е само един, по-често са два или три начина в комбинация. Обяснява се семантиката на всеки от авторските неологизми.

Ключови думи: *оказионализми, словообразуване, семантика, публицистични статии.*

ABSTRACT: The occasioanlisms in journalistic articles by Martin Karbovski are reviewed. Analyzed is the word coinage way they have been created by – it is rarely only one, more often they are two or three ways in combination. The semantics of each of the author's neologisms is explained.

Key words: *occasionalisms, word coinage, semantics, journalistic articles.*

За новата българска преса е характерна силна демократизация и колоквиализация на езика. На лексикално равнище тези процеси се изразяват в обогатяване на текстовете с повече чужди по произход лексеми, разговорни по сфера на употреба думи, активизиране на думи от пасивната лексика – неологизми и сред тях особено атрактивните казионализми.

Мартин Карбовски е автор, който се отличава с провокативен и оригинален стил. Статиите му са силно въздействащи не само заради аналитизма и критичното представяне на проблемите, но и поради езиковата образност, постигната чрез нестандартни сравнения и епитети, впечатляващи с експресивността си метафори и метонимии, подбуждащи към размисъл казионализми. Журналистът проявява забележителен усет към словотворчество. Създадените от него авторски неологизми са израз на най-актуалните и най-проблематичните процеси в обществото ни, свързани са с най-известните в момен-

¹ Статията е разработена по проект „Българският език в социалните медии“ на Бургаския свободен университет, финансиран от фонд „Научни изследвания“ на МОН. The article is written as a part of the project „Bulgarian Language in Social Media“, funded by the National Science Fund of Bulgaria (BNSF).

та политици. Показват майсторството му да създава интересни комбинации от звукове, морфемни или думи в нова, несъществуваща извън неговия контекст, дума. Съчетаването на морфемните, лексикалните и графичните компоненти става на основата на съществуващи думи, но поставени в сложни асоциации помежду си.

В лингвистичната литература се отбелязват няколко основни характеристики на оказионализмите: те са речеви неологизми, възникват в определен контекст и не се употребяват извън него, те са несъществуващи думи и не се възпроизвеждат отново.

Т. Бояджиев определя оказионализмите като „нови, временни и случайни смислови единици, индивидуални построения, а не думи в пълния смисъл, защото реално не съществуват и не притежават най-характерната особеност на думите – да бъдат възпроизводими единици на езиковия стандарт“ (Бояджиев, 2002: 257). Авторът разделя оказионализмите на разговорни (имат автор, който е известен в тесен кръг от хора, участвали в конкретния речев акт) и художествени (авторски) (създадени от поети, писатели, журналисти, публицисти, литературни критици и др. с определени стилистични цели) (Бояджиев, 2002: 257-258).

В. Въртов характеризира оказионализма като „лексикално образувание, което реално не съществува като дума в езика, но такава дума е напълно възможна и говорещият я употребява“ (Въртов, 1998: 227-228). Като разглежда различията между неологизмите и оказионализмите, авторът изтъква особеностите на оказионализмите – те са авторски маркирани, нямат възпроизводимост, употребяват се главно в художествения и в разговорния стил, раждат се като средство за свежо художествено-изобразително характеризиране (Въртов, 1998: 228-229).

В. Зидарова отбелязва, че „оказионализмите имат речев характер и не са част от езиковата система. Както показва терминът (occasio – случай), те възникват по повод на конкретна ситуация и в конкретен контекст. Обикновено оказионализмите не напускат рамките на този контекст и не се възпроизвеждат повторно. Те нямат номинативно предназначение, а по-скоро експресивно“ (Зидарова, 2009: 170).

Л. Цонева анализира езиковата игра в съвременната публицистика и посочва като най-характерна нейна проява образуването на оказионални думи. Според нея този процес се основава на „общоприети, безспорни „правила“: оказионалните думи (ОД) се създават по съществуващи в системата на езика модели или схеми; значението на ОД е тясно свързано с контекста; ОД имат не номинативни, а стилистични функции“ (Цонева, 2002: 48).

В. Бонджолова се занимава много задълбочено с изследване на оказионализмите в медийните и рекламните текстове и им посвещава две свои монографии. В едната представя установените от нея в ексцерпирания материал 16 основни словообразователни начина за създаване на оказионализми, а в другата се съсредоточава върху стилистичните ефекти от оказионалните думи

специално в медийния текст, върху влиянието на журналистическите жанрове и архитектурата на текста върху употребата им, върху ролята на контекста при възприемането им.

Авторката дава определение на оказионализмите, като обръща внимание върху механизма на словотворчество на техния автор – „всяка нова дума, създадена за нуждите на конкретен текст, която е резултат от преднамерена лексикална, семантична и графична проява на словотворчество или трансформация на наличния лексикален състав с експресивна функция” (Бонджолова, 2007: 15).

При определяне на словообразователните начини при оказионализмите В. Бонджолова уточнява, че използва опита на предишни изследвания, но не ги повтаря, ръководи се основно от ексцерпирания материал от медийните и рекламните текстове (вестници, списания, радио, телевизия). Отчита особеностите както на традиционните, така и на оказионалните словообразователни начини. Отбелязва 16 основни начина, които имат и подвидове – морфемна деривация, композиция, абривиация, универбизация, семантично словообразуване, конверсия, формално-смыслова лексикализация, реетимологизация, блендинг, редупликация, субституция, епентетично словообразуване, метатезно словообразуване, креация, редеривация, графично словообразуване (Бонджолова, 2007: 27).

В монографията си, посветена на оказионализмите в медийните текстове, В. Бонджолова анализира функционирането им в различни жанрове. Авторката отбелязва, че „поради разпределението на медиатекстовете по скалата стандарт – експресия по-честа е употребата на оказионализми във връзка с нарастването на експресията: това са текстове със силно изразено авторско присъствие, отнасящи се предимно към групата на фичъра, като коментарните текстове, редакторските бележки, специализираните колонки на отделни автори, читателските писма, и към рекламата (Бонджолова, 2009: 63). Във връзка с отношението на оказионализмите към архитектурата на текста В. Бонджолова обобщава, че те се откриват предимно в заглавията, за да бъдат провокиращи, интригуващи и да привличат вниманието. Често тези оказионализми се използват отново в основния текст с изтъкваща и композиционна функция. Други оказионализми се създават в основния текст, без да присъстват в заглавието, като произтичащи от последователността на разсъжденията (Бонджолова, 2009: 61).

Оказионализмите в статиите на М. Карбовски са резултат от действието на различни словообразователни начини, като много пъти са в комбинация два, дори три такива начина.

1. Афиксация

Най-малко оказионализми са образувани само чрез афиксация, вероятно защото те са и най-слабо експресивни в сравнение с останалите, които са получени чрез комбинация от няколко словообразователни механизма.

1.1. Суфиксация – към основата на думата се прибавя суфикс.

Суфикси за образуване на съществителни нарицателни за лица:

[-ар]: *Представете си чалга да слушаха единствено шепа прости чалгари, винаги на първи юли сутринта (Dir.bg, 15.01.2006).*

Съществителните имена със суфикс [-ар] назовават лица мъже според тяхната професионална дейност (лекар, аптекар, сладкар и др.). В оказионализма *чалгари* суфиксът [-ар] е прибавен към съществителното име *чалга* (наименование на музикален стил, свързан с балкански мотиви). Думата е разширила значението си и вече се отнася не само до музиката, но изобщо до културата и поведението на някои по-ниско образовани хора, на така наречените в жаргона мутри, на тези, предимно млади хора, които се стараят да им подражават. Създаденият оказионализъм изразява силно негативна оценка, ефектът от която се допълва и от епитета, назован с вулгаризма *прости*.

[-ач]: *Безхарактерните подмазвачи трябва да си ходят... Суетата е любимият грях на Борисов – и той се заобиколи с усмихнати натегачи и целувачи на ръка (Lentata.com, 16.11.2017).*

Със суфикс [-ач] също се образуват съществителни имена за лица мъже от глаголи, изразяващи дейността, която извършват тези лица (шивач, носач, косач и др.). Съществителните имена *подмазвачи* и *натегачи* не са оказионализми, защото от отдавна се употребяват в жаргона. Образувани са от също така жаргонните глаголи *подмазвам се* и *натягам се*, които имат значението 'някаква дейност, която извършва лицето, за да се представи в най-добра светлина пред висшестоящите'. Докато оказионализмът *целувачи*, съдържащ корена на глагола *целувам* и суфикс [-ач], назовава лице, вършител на напълно необичайна дейност. Цялото словосъчетание *целувачи на ръка* внушава отрицателна експресивност.

[-еса]: Суфиксът служи за образуване на съществителни имена за лица жени от съществителни имена за лица мъже (принц – принцеса, барон – баронеса, поет – поетеса). Съществителните имена съдържат в значението си семите 'благородство', 'изящество'. Когато този суфикс се прибави към разговорни или жаргонни думи, се създава оказионализъм с иронично звучене.

У нас има само две културни влияния – това на мутрата и това на мутресата (Стандарт, 10.03.2008).

[-ка]: *Аха да пукнем от драма – щото на актриски се дава да съобщят ИЗВЪНРЕДНО ВКЛЮЧВАНЕ и започна извънредна емисия новини (Lentata.com, 21.11.2014).*

Със суфикс [-ка] могат да се образуват умалителни съществителни имена от женски род, като чрез тях се назовават сравнително малки предмети (чашка, чинийка, дрешка и др.). В оказионализма *актриска* суфиксът [-ка] е прибавен към съществително име от женски род, но назоваващо лице (актриса), при което се търси ефектът на омаловажаване, на принижаване.

[-иня]: *А журналистите продължават да не могат да снимат домове за сираци, възпитатели – педофили, бременни сиракини, изнасилени от по-големи деца, и родители, които спят с дъщерите си (Lentata.com, 13.02.2018).*

Суфикс [-иня] се използва за образуване на съществителни имена за лица жени от съществителни за лица мъже (герой – героиня, княз – княгиня, лъжец – лъжкия и др.). Оказионализъмът *сиракини* е създаден, като суфиксът [-иня] е прибавен към съществителното име от мъжки род *сирак*, с което се назовават и лица мъже, и лица жени, т.е. от него не се образува съществително име от женски род.

[–ница] в разширен вариант [–джийница]: *Ченгеджийницата в тази страна сякаш никога няма да свърши* (Стандарт, 26.10.2009).

Със суфикс [-ница] се образуват съществителни имена от женски род, означаващи място, където се извършва някаква дейност, свързана със значението на мотивиращата основа (книжарница, сладкарница, месарница и др.). В оказионализма *ченгеджийница* суфиксът е разширен и е прибавен към жаргонната дума *ченге*. Новосъздадената лексема има значение, отнасящо се до политически порядки и нравствени принципи, основани на полицейщина.

[–ия]: *Има такава страна. Тя си няма име, затова условно я наричам Чалгария* (Dir.bg, 15.01.2006).

Суфикс [-ия] служи за образуване на съществителни собствени имена на държави (България, Русия, Германия и др.). По този модел от съществителното нарицателно *чалга* е създадено съществително собствено име на страна, където тази музика и изобщо културата на чалгата има много почитатели. В оказионализма се чувства ироничното, отричащо този стил на поведение, отношение на автора.

1.2. Префиксация – този словообразователен начин е слабо застъпен при оказионализмите в статиите на М. Карбовски.

[не-]: *Но всъщност същият (Борисов) остава във времето като човек, който тихо и полека наложи термини и свободи, които никой не е искал, докато загуби историческо време тази страна да бъде могъща, смислена и обичана. Наложил и несвободи като тази на словото и тази на бизнеса, които работят само с указания отгоре* (Lentata.com, 3.01.2018).

Карбовски е образувал антоним на думата *свободи* чрез префикс [не-], който се явява оказионализъм (*несвободи*), защото речниковите антоними са *свобода* – *робство*. Но в цитирания контекст не е уместна употребата на лексемата *робство*, затова е логична появата на оказионализма, който е експресивен, защото е несъществуващ антоним.

1.3. Префиксно-суфиксно словообразуване – към основата на думата се прибавят префикс и суфикс.

[в-...-ен]: *Никой не назначи Пеевски. Той се назначи сам. Зад него стои, обаче, друга сила. Цяла партия, която ползва гласовете на превърнатия в сган народ, парчета *вживотнени* „българи“* (Стандарт, 23.11.2010).

От съществителното име *животно* с префикс [в-] и суфикс [-ен] е образувано минало страдателно причастие *вживотнени*, което се явява оказионализъм, защото такава причастие се образува по правило от преходни глаголи. Лексемата носи семантиката на мотивиращата основа, но отнесена към поведението на човека, изразява ярко негативната оценка на автора.

[о-...-и], [о-...-ва...-не]: *Може ли християнски, славянски празник да се размине без размахване на ножове – трудна работа [...] Все пак празник е – ако не се омагарим, значи не сме живели. Омагаряването го няма в „Бит и душевност на българския народ“ по Иван Хаджийски (Blog.bg, 27.12.2010).*

От съществителното име *магаре* Карбовски създава глагол *оказионализъм* (да се *омагарим*) с префикс [о-] и тематична гласна [-и], с който внушава идеята за некултурно, нецивилизовано поведение на някои пийнали празнуващи българи. От глагола е образувано и отглаголно съществително *оказионализъм* (*омагаряването*) и така възниква словообразователна верига. Във връзка с това В. Бонджолова посочва, че *оказионалната дума може „да се проявява като мотивирана и като мотивираща дума“* в резултат на включването ѝ в словообразователна верига (Бонджолова, 2007: 189).

2. Афиксация в комбинация с друг словообразователен начин

2.1. Семантично словообразуване и афиксация

Семантичното словообразуване „не е свързано с промени в структурата на думата, а само с промяна в денотативната отнесеност“ (Бонджолова, 2007: 83). В медийните текстове се проявява най-често като съществително собствено име преминава в съществително нарицателно.

Суфикс [-изация]: *В третия сезон (на Big Brother) обаче наблюдаваме процес на „гоморизация“ на експеримента (идва от библейския Гомор, защото содомизация вече означава друго нещо) (Стандарт, 25.09.2006).*

Карбовски сам е обяснил механизма на създаване на *оказионализма* – от съществителното собствено име на град *Гомор*, който е символ на порок, грях, но и на божие наказание. Със суфикс [-изация] е образувано съществително нарицателно (*гоморизация*), назоваващо начин на поведение, граничещ с порочността.

Множествено число на съществителни собствени имена

Когато съществително собствено име на известна личност се употреби в множествено число в ролята на съществително нарицателно, то назовава група лица, носители на сходни качества с дадената личност (*В Япония не приемат бежанци безкритично като полудели меркели*) (от името на Ангела Меркел) (Lentata.com, 26.01.2016).

2.2. Семантично словообразуване (преход на съществително нарицателно в съществително собствено), комбинирано или без афиксация

Към семантичното словообразуване ще отнесем и случаите, когато съществително нарицателно започва да изпълнява функциите на съществително собствено, без да настъпват промени в морфемната структура на думата или чрез прибавяне на афикси. Съществителното нарицателно обикновено означава качества на характера или поведението на човека, които се приписват на субекта, който се назовава със съществителното собствено име.

„*Амнезия*“, „*Апатия*“ и „*Афазия*“ – така трябва да се казват известните дискотеки в градчето. Това е състоянието на хората, живеещи там,

както и на живеещите техни родители в цялата страна [...] *Посетителите на дискотека „Амнезия“ са болни от името на дискотеката си и утре ще забравят случилото се (Стандарт, 10.12.2008).*

По аналогия със съществителното собствено име на дискотека „Амнезия“, получено от съответното съществително нарицателно (назоваващо болестно състояние, свързано със загуба на паметта), Карбовски създава окказионализмите съществителни собствени имена – *Апатия* и *Афазия*. Те също са резултат на преход от съответните съществителни нарицателни, съдържащи семите ‘безразличие’ и ‘загуба на говорните способности’. Така по оригинален и въздействащ начин авторът изразява негативното си отношение към недостатъчно острата реакция на хората по повод убийството на студента Стоян Балтов.

*Тези, които днес не помнят нито едно робство – не ги познавам добре – но те имат шанс да са първите, които да изживеят живота си без война, без робство и без диктат. Имат и проклятието да се превърнат в служещи на един – единствен Господ, нещо като **Исус Консуматорът** (Стандарт, 24.05.2007). На Коледа всички ние празнуваме нашия Бог **Исус Консуматор** (Стандарт, 28.12.2007).*

Карбовски създава този окказионализъм в ролята на съществително собствено име на Исус Христос на основата на съществителното нарицателно *консуматор*, разобличавайки някои недостойни човешки качества като сребролюбие, вещоманията, чревоугодничеството.

*Има такова джудже, викат му хабер, обаче, понеже не идва никога и никой не го е виждал, вече отдавна му викат **Безхабер**. Това джудже живее на гише. Хлоп-хлоп – гишето затворено. Това е като да си на държавна работа. Хем има човек, който да е на държавна работа, хем държавата я няма. Седи един човек и си прави **безхабер**. Около него деца да пицят, полякени да ги отвличат, кръв от носа им да тече – нашият **безхабер** е там, сиреч го няма. Това е нещо, което е там, когато го няма (Стандарт, 13.06.2009).*

От съществителното нарицателно име *хабер* (‘вест, известие, новина’), като прибавя префикс [без-], Карбовски създава антоним окказионализъм (*безхабер*). Но не само префиксация се забелязва в този текст. Откриваме и семантично словообразуване, при което окказионализмът е употребен веднъж като съществително собствено име (*викат му **Безхабер***), друг път – като съществително нарицателно за група хора, незаинтересовани държавни чиновници (*нашият **безхабер** е там, сиреч го няма*). Една от употребите можем да обясним като конверсия (преминаване на думата от една част на речта в друга) (Бонджолова, 2007: 84) (*Седи един човек и си прави **безхабер***) (от съществително име преминава в наречие). Този текст отново илюстрира майсторството на Мартин Карбовски не само да твори оригинални окказионализми, но и да изгражда с тях атрактивни словообразователни вериги. Това несъмнено засилва експресивността, активизира мисловната дейност на реципиента, провокира го да търси скрития смисъл на авторските неологизми, връзките и асоциациите между лексемите.

3. Композиция – словообразователен начин, при който оказионалната дума е резултат от съединяването на две коренни морфеми.

Но ако направите конкурс за **мутроповедение** с всичките му обществени кодове и изяви, ще видите, че ще се яви също така огромна част от младежта – същите тези деца, които не знаят друга алтернатива на Райко Кръвта (Бог да го прости!) и неговите певци (Стандарт, 10.03.2008). Оказионализъмът е съчетание от съществителните имена *мутра* и *поведение*. Той обединява семите на двете съставлящи го лексеми и означава ‘модел на обноси, характерен за хора, които печелят парите си по нечестен начин, нарушават законите, но избягват правосъдието, решават проблемите си от позицията на силата и богатството’.

Едни и същи повтарящи се омръзнали лица – седят от телевизора и говорят за кризата. **Кризометрия** по Коледа – непрекъснато *мерим къде е кризата, свършила ли, или сега почва* (Стандарт, 13.06.2009). Оказионализъмът *кризометрия* може да е неясен по семантика за читателя, затова Карбовски обяснява механизма на създаването му.

Демокрацията или онова, което наричаме с това име в тази страна – ни отне образованието. Отне една **пациентолюбива** здравна система. Която съвсем не беше безплатна. И съвсем не беше свършена. Но работеше (Lentata, 19.03.2017). Оказионализъмът *пациентолюбива* обединява лексемата *пациент*, корена [люб-] (от думата *любов*) и суфикс [-ив], така че се образува прилагателно име, което за разлика от предишните две сложни думи внушава положителна експресивност.

Но както данъкоплатецът, така и **свещопалецията** гледат към хората, които ни казват да живеем скромно (криза е – казват политици и духовници) и започват да се замислят. Българите не искат да работят за някой, който ги ограбва. Още повече не искат да работят за политици и свещеници, които ни карат да живеем в криза, а за тях криза няма (Стандарт, 8.12.2011). При оказионализма *свещопалецията* композицията (между съществителното име *свещ* и сегашното деятелно причастие *палец*) е в комбинация с конверсия. Сложният оказионализъм *свещопалец* е сегашно деятелно причастие, но в текста изпълнява функцията на съществително име. Внушава идеята, че *човекът, който пали свещи*, вярва в бога, уповава се на неговата сила, моли се за закрилата му, но е възмутен от лицемерието на свещениците.

4. Формално-смеслова лексикализация

При този словообразователен начин се наблюдава „трансформиране на съчетание или изречение в дума посредством семантични и графични преобразувания и обикновено е съпроводено със субституция“ (Бонджолова, 2007: 87).

Преди имаше повече видове (жени), предпазливо казано. Сега са само „**неямтова**“ и „**непиянова**“ (Lentata.com, 28.08.2017).

Оказионализмите са създадени в резултат от сливане на думите в изреченията „*Не ям това*“ и „*Не пия онова*“ и функционират като съществителни имена.

5. Реетимологизация, водеща до деструкция

В резултат на реетимологизация се образуват okazjiонални думи, които вече съществуват като лексикални единици. „Оказионалното при тях се проявява в изтъкването на специфична вътрешна форма, дължаща се на омонимия или полисемия на думата, която стои в основата им“ (Бонджолова, 2007: 92). Авторката разглежда и един случай на реетимологизация, която води до деструкция, разделяне на компонентите на думата и представянето ѝ като словосъчетание въз основа на синтактична омонимия. Точно този механизъм за създаване на okazjiонализъм откриваме в един текст на М. Карбовски.

*О, мари Хуано! Ако човек е над 50 и няма много житетйски опит, сигурно му се е случвало да мине покрай младежи и да му замирише остро сладникаво, да поклати глава и да се почуди: аджеба, що за цигарети пушат тези млади хора [...] Става дума за марихуана, индийски коноп (**hardware BG.com, 27.12.2004**).*

Думата *марихуана* е разделена на части, които са лексеми със свое значение, съставлящи изречение (*мари*- частица за обръщение към жена; *Хуано* – функционира като съществително собствено име в звателна форма). Прибавено е междуметието [о], изречението е възклицателно. Изразява се удивлението, любопитството на възрастните хора, незнаещи за цигарите, които пушат младите.

6. Субституция

При този словообразователен начин се наблюдава „заместване на един компонент от думата (морфемен или неморфемен) с друг (също морфемен или неморфемен, но обикновено семантично натоварен), в резултат на което се създава okazjiонализъм (Бонджолова, 2007: 114).

*Но тези картинки няма да са толкова страшни, ако пуснете музика върху тях [...] Не бива да е от Трейнспотинг, защото и другарите ще станат дрогари (**Dir.bg, 15.01.2006**).*

За се разбере значението на okazjiонализма *дрогари*, са необходими екстралингвистични знания, свързани с музиката, която е от филма „Трейнспотинг“, посветен на хероиново зависими хора (по роман на Ървин Уелш). Така свързваме семантиката на okazjiонализма със семата ‘дрога’. А самата okazjiонална дума е резултат от механизма на субституцията, при който една фонема от думата *другари* е заменена с друга фонема в лексемата *дрогари*.

*Това е живеенето на махали. Посещението в чуждата махала се прави само за да откраднеш нещо. Примерно булка. Махалитизмът е антоним на космополитизма. Космополитите пътуват, те са граждани на света. Ние сме селяни на махалата (**Стандарт, 18.10.2011**).*

В думата *космополитизъм* е заменена коренната морфема [*космополит-*] (която е и самостоятелна дума) с образуваната по аналогия коренна морфема [*махалит-*], суфиксът [*-изъм*] се запазва и новосъздадената дума

(*махалитизъм*) се явява оказионализъм. Карбовски обяснява етимологията и семантиката на авторския неологизъм, противопоставяйки го по значение на лексемата *космополитизъм*. В разсъжденията на журналиста се чувства ирония, отричане на явлението *махалитизъм* като начин на живот – в затворена общност, на ограничено място, далеч от чужди земи и непознати хора.

7. Контаминация

При контаминацията е налице „смесване на две сходни думи, невинаги изграждащи словосъчетание, като едната съкратена основа модифицира другата“ (Бонджолова, 2007: 100).

*Иван и Андрей трябва да си спомнят как са се отнасяли с тях в телевизия „Ден“ и да се опитат да смекчат удара по тези заблудени, но наши и симпатични млади хора. Те не бива да позволяват по чисто казармен начин **Фънки Фатмънки** да си връща на симпатичните пълни деца, като ги възпитава с психобухалката* (по повод на конкурса „Мюзик Айдъл“) (Стандарт, 10.03.2008).

Карбовски назовава *Фънки*, който е член на журито, *Фатмънки*, което се явява име оказионализъм. Зрителите на предаването са свидетели на неговото грубо, нетактично, високомерно отношение към участниците. Авторът насочва размислите ни към декодиране смисъла на оказионализма чрез епитета *казармен* относно начина, по който *Фънки* коментира изпълненията на децата. Става ясно, че оказионализмът *Фатмънки* е резултат от контаминация между съществителното име *фатмак* (жаргонна дума – ‘*старишина с ограничени умствени възможности*’), което е съкратено (*фатм-*) и псевдонима на музиканта *Фънки* (който също съкратен се наслаждава –*ънки*).

8. Редупликация

При този словообразователен начин се наблюдава пълно или частично повторение на изходната дума.

[...] *представете си момиче и момче да срещаха Слънцето с чалга САМО на първи юли, на морския бряг; представете си хората, слушащи чалга, просто да си правеха на първи юли своя тих купон, наречен чалгай – джулай* (Dir.bg, 15.01.2006).

По модела на английското словосъчетание *джулай морнинг* (сутринта на 1 юли млади хора посрещат изгрева на слънцето на морския бряг с музика) Карбовски създава оказионализъм, за да изрази ирония към любителите на чалгата. Лексемата *чалга* е модифицирана, като повтаря завършека на думата *джулай*. Така определяме оказионализма *чалгай – джулай* като резултат от редупликация.

9. Графично словообразуване в комбинация с друг словообразователен начин

При графичното словообразуване на преден план изпъкват промените в буквените знаци (смесване на малки и главни букви, на български и чужди графемни), използване на пунктуационни знаци. М. Карбовски комбинира изразните възможности на графиката с други словообразователни начини и това прави създадените оказионализми още по-атрактивни.

9.1. Графично словообразуване и субституция

ДЖЕНДЪР –мерия като *жандармерия* (заглавие)

[...] *Кой се държи като войскова единица „джендър –мерия“ и налага подобно на Ленин една нова идея за равенство, различност и заедно с това – една явна заплаха за определения социален ред?* (Lentata.com, 9.01.2018).

Механизмът за възникване на оказионализма е въз основа на паронимия и замяна на кореновата морфема в думата *жандармерия* (‘войскова част’) с лексемата *джендър* (‘социален пол’). Тази част е отделена с дефис, а в заглавието е изписана и с главни букви, за да привлече вниманието и да акцентира върху идеята на автора, че „идеологията на джендъра“ е агресивна спрямо свободата на говорене и руши традиционни човешки ценности.

Днес на кабинета на Борисов пише ГИНКОЛОГИЧЕН КАБИНЕТ. Просто Гинка стана логична точно при Борисов (Lentata.com, 25.02.2018).

Освен графичното словообразуване (изписване с главни букви) при този оказионализъм действа и субституцията. Част от съществителното собствено име *Гинка* замества (в резултат на близост в звуковата форма) компонент от прилагателното *гинекологичен* и възниква оказионализмът *Гинкологичен кабинет*. От текста става ясно, че Гинка е жената, за която почти нищо не се знае, освен че е купила една трета от електроразпределението – как, с какви пари, с чия подкрепа е неизвестно. Карбовски изразява остро негативната си оценка във връзка с тази непрозрачна и нечиста сделка.

9.2. Графично словообразуване, конверсия и вставъчно словообразуване

ПРАС-ПРЕС: ЦЕНЗУРЛА (заглавие)

В България от доста време не може да се продава вестник или книга без одобрението на определени хора [...] Това е цензура, бих добавил аз. Или цензурЛа, ако търсим каламбур [...] Това е и фашизъм, както и комунизъм (Lentata.com, 3.03.2017).

Заглавието на статията е съставено от думи оказионализми и веднага предизвиква интереса, любопитството, стремежа на читателя да разгадае смисъла му. До заглавието стои снимка на свинска зурла и насочва размислите в тази посока. Може да се приеме, че в резултат на конверсия съществителното нарицателно *прасе* е съкратено и преминава в междуметието *прас*. Така се създава оказионализмът *Прас-прес*, в който можем да търсим аналогия с имена като *Булпрес* (холдинг за разпространение на вестници в България). Частите на оказионализма са отделени с дефис, за да се акцентира върху тях.

Асоциациите са доста по-дълбоки, което разбираме от съдържанието на текста. Със звуковата си форма междуметието *прас* създава аналогия с удар, в случая той е върху свободата на словото. Лексемата *прасе* съдържа семата ‘нечистоплътност’, която тук се отнася до помислите и действията. Така можем да приемем, че това е името на някакъв несъществуващ холдинг, включващ точно определени хора, с чието одобрение се издават или не всички вестници и книги в България. След името оказионализъм *Прас-прес* е поставено двоеточие, което означава, че следващата дума е обяснение на предходната – нереалният холдинг налага цензура.

Думата **ЦЕНЗУРЛА** също е оказионализъм. Тя е резултат от вставъчно и графично словообразуване. При вставъчното словообразуване „в структурата на една лексема се вмъкват компоненти от друга“ (Бонджолова, 2007: 108). Подкрепено и от снимката, и от разликата главни – малки букви, откриваме думата *цензура*, в която е вмъкната лексемата *зурла*. С една дума са изразени толкова много идеи и емоции – цензурата е грозен, отвратителен, отблъскващ акт, който убива свободното слово и осакатява журналистиката и творчеството.

Двата оказионализма са употребени както в заглавието, за да привлекат вниманието на реципиента, така и в основния текст, където авторът ни насочва към семантиката и стилистичните им функции.

Анализът на откритите оказионализми разкрива забележителното словотворческо майсторство на Мартин Карбовски. Авторските му неологизми са особено атрактивни, защото в повечето случаи са резултат от комбинация на два или три словообразователни начина. Те завладяват въображението и мисленето на читателя в стремежа му да декодира смисъла им. Винаги са свързани с актуалните събития и известните политически личности, като изразяват емоционалната оценка на журналиста за тях.

Литература:

1. Bondzholova, V. (2007), (Ne)sushtestvuvashtite dumi: okazionalnoto slovotvorchestvo., Izdatelstvo „Sv. Sv. K. i Metodiy“, Veliko Turnovo.
2. Bondzholova, V. (2009), (Ne)sushtestvuvashti dumi: Okazionalizmite v mediyniya tekst, Izdatelstvo „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, Veliko Turnovo.
3. Boyadzhiev, T. (2002), Bulgarska leksikologiya., Izdatelstvo „Anubis“, Sofiya.
4. Vutov, V. (1998), Leksikologiya na bulgarskiya ezik., Izdatelstvo „Abagar“, Veliko Turnovo.
5. Zidarova, V. (2009), Leksikologiya na suvremenniya bulgarski ezik, Izdatelstvo „Kontekst“, Plovdiv.
6. Tshoneva, L. (2002), Ezikovata igra v suvremennata publitshistika, Izdatelstvo „Faber“, Veliko Turnovo.